

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра соціології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор науково-педагогічних робіт

**РОБОЧА ПРОГРАМА
ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ
СТУДЕНТІВ 4 КУРСУ**

рівень вищої освіти перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
галузь знань 05 – соціальні та поведінкові науки
спеціальність 054 – Соціологія
освітня програма «Соціально-політичні та маркетингові дослідження»
вид дисципліни обов'язкова
факультет соціологічний

2022 / 2023 навчальний рік

ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою соціологічного факультету

29 серпня 2022 року, протокол № 8

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: (зазначити авторів, їхні наукові ступені, вчені звання та посади)

Сокурянська Людмила Георгіївна – доктор соціологічних наук, професор, в.о. завідувачки кафедри соціології соціологічного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Програму схвалено на засіданні кафедри соціології

Протокол № 15 від 14 червня 2022 року

В.о. завідувачки кафедри соціології

Людмила СОКУРЯНСЬКА

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Соціально-політичні та маркетингові дослідження»

Гарант освітньо-професійної програми
«Соціально-політичні та
маркетингові дослідження»

Олена МУРАДЯН

Програму погоджено з науково-методичною комісією соціологічного факультету

Протокол № 10 від 21 червня 2022 року

Голова науково-методичної комісії
соціологічного факультету

Юлія СОРОКА

ВСТУП

Програма виробничої практики складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки студентів першого освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» спеціальності 054 – Соціологія».

Виробнича практика є обов'язковим компонентом підготовки фахівців із вищою освітою. Практика студентів передбачає безперервність та послідовність її проведення задля одержання ними необхідного обсягу практичних знань та умінь відповідно до стандартів освіти.

1. Опис виробничої практики

1.1. Мета практики

Навчальна програма підготовки фахівців з соціології передбачає проведення виробничої практики студентів, які навчаються за спеціальністю 054 «Соціологія» (ОПП «Соціально-політичні та маркетингові дослідження»). Проходження виробничої практики здійснюється на 4 курсі (7-мий навчальний семестр) студентами денної форми навчання і на 4 та 5 курсі (7-мий та 9-тий навчальні семестри) студентами заочної (дистанційної) форми навчання.

Метою виробничої практики є оволодіння студентами знаннями, вміннями та навичками соціологічного аналізу соціальних явищ та процесів, формування цілісної системи знань з теорії та практики проведення соціологічних та маркетингових досліджень, а також закріплення теоретичних знань та практичних навичок, що були здобуті ними в процесі вивчення обов'язкових навчальних дисциплін, навчальних дисциплін за вибором та навчально-ознайомчої практики.

1.2. Терміни проведення виробничої практики

Денна форма навчання

Курс	Назва практики	Кафедра, що забезпечує організацію	Тривалість практики	Семестр
4	Виробнича	Кафедра соціології	27.10.2022 – 23.11.2022	7

Заочна форма навчання

Курс	Назва практики	Кафедра, що забезпечує організацію	Тривалість практики	Семестр
4	Виробнича	Кафедра соціології	14.11.2022 – 11.12.2022	7
5	Виробнича	Кафедра соціології	14.11.2022 – 11.12.2022	9

1.3. Основні завдання виробничої практики

Проходячи виробничу практику, студенти освоюють поле професійної діяльності, засвоюють різні ролі в дослідницькій команді, опановують навички реалізації найрізноманітніших, у тому числі новітніх, дослідницьких методик та різнопланові дослідницькі практики. Це поглиблює одержані раніше знання, актуалізує уміння працювати в команді та відповідальне ставлення практикантів до своєї професійної діяльності.

Навчання через виробничу практику сприяє професійній спрямованості студентів, деталізації та конкретизації їхньої професійної орієнтації. Також студенти, потрапляючи до поля професійної діяльності, більш чітко розуміють призначення одержаних ними теоретичних знань, мають можливість виявити слабкі місця та прогалини у фаховій підготовці, врахувати їх на майбутнє.

Основними завданнями виробничої практики є:

- закріпити знання студентів про сутність та особливості проведення емпіричних соціологічних досліджень;
- розширити арсенал знань про кількісні та якісні методи збору соціологічної інформації для аналізу різних сфер життєдіяльності суспільства;
- ознайомити практикантів зі стилями і варіантами презентації результатів соціологічного аналізу різних сфер життєдіяльності суспільства;
- навчити студентів користуватися категоріально-понятійним апаратом соціології для визначення сутності державотворчих процесів, формування громадянського суспільства та інституціональних змін у сучасному українському суспільстві;
- закріпити навички проведення емпіричних соціологічних досліджень, а також обробки та аналізу отриманої завдяки цим дослідженням інформації.

1.4. Характеристика виробничої практики

Денна форма навчання

Курс	Назва практики	Кількість кредитів	Загальна кількість годин	Семестр	Форма контролю
4	Виробнича	6	180	7	залік

Заочна форма навчання

Курс	Назва практики	Кількість кредитів	Загальна кількість годин	Семестр	Форма контролю
4	Виробнича	6	180	7	залік
5	Виробнича	6	180	9	залік

1.5. Заплановані результати виробничої практики (рівень знань, умінь, навичок, яких студенти мають досягти на кожному етапі практики).

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, Освітнього стандарту спеціальності 054 – «Соціологія» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти (затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 04.03.2020 № 371, зі змінами, затвердженими Наказом Міністерства освіти і науки України від 28.05.2021 № 593) студенти повинні набути такі результати навчання.

Загальні компетентності

ЗК 01 Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 03 Здатність працювати в команді.

ЗК 05 Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК 08 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 09 Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК 10 Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 11 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 12 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство.

Спеціальні компетентності

СК 01 Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології.

СК 02 Здатність до опанування та використання основних класичних та сучасних соціологічних теорій.

СК 03 Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.

СК 04 Здатність збирати, аналізувати та узагальнювати соціальну інформацію з використанням соціологічних методів.

СК 05 Здатність самостійно планувати, організовувати та проводити соціологічне дослідження

СК 06 Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК 07 Здатність презентувати результати соціологічних досліджень для фахівців та нефаківців.

СК 08 Здатність дотримуватися у своїй діяльності норм професійної етики соціолога.

Програмні результати навчання

ПРН 01 Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності.

ПРН 02 Розуміти історію розвитку соціології, її сучасні концепції та теорії, основні проблеми.

ПРН 03 Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі.

ПРН 4 Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач.

ПРН 06 Ефективно виконувати різні ролі (зокрема організатора, комунікатора, критика, генератора ідей, виконавця тощо) у команді в процесі вирішення фахових задач.

ПРН 07 Вміти використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі пошуку, збору та аналізу соціологічної інформації.

ПРН 08 Обґрунтовувати власну позицію, робити та аргументувати самостійні висновки за результатами досліджень і аналізу професійної літератури.

ПРН 10 Володіти навичками збору соціальної інформації з використанням кількісних та якісних методів.

ПРН 11 Презентувати результати власних досліджень для фахівців і нефаківців.

ПРН 12 Знати та дотримуватися етичних норм професійної діяльності соціолога.

ПРН 13 Відтворювати факти (дати, події, принципи й закономірності суспільного розвитку), встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями, явищами, робити висновки, аргументувати свої думки.

ПРН 14 Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень.

За результатами проходження виробничої практики студент повинен

знати:

- можливості та обмеження проведення емпіричних соціологічних досліджень у конкретному соціальному контексті, зокрема в умовах воєнного стану;
- можливі у цих умовах методи збору соціологічної інформації ;
- категоріально-понятійний апарат для визначення сутності соціокультурних процесів, які відбуваються в сучасному українському суспільстві;
- стилі і можливі варіанти презентації результатів соціологічних досліджень;
- основні напрями соціологічних досліджень, що проводяться в умовах російсько-української війни.

вміти:

- готувати запити на отримання публічної інформації як один із методів збору первинної соціологічної інформації ;
- аналізувати статистичні дані та інформацію, отриману від органів державної влади і органів місцевого самоврядування, аналітичних центрів тощо;
- формувати аргументовані висновки за результатами соціологічних досліджень;
- самостійно визначати проблемні ситуації для здійснення соціологічних досліджень;
- самостійно готувати план-графік проведення певного соціологічного дослідження;
- самостійно та усвідомлено визначати зону своєї професійної компетенції та здійснювати співробітництво з фахівцями суміжних спеціальностей.

володіти:

- навичками аналітичної роботи з різними джерелами соціологічної інформації;
- основними стилями презентації результатів соціологічних досліджень;
- навичками самостійного проведення соціологічних досліджень, у тому числі в умовах воєнного стану, обробки та інтерпретації їхніх результатів.

2. Зміст виробничої практики

2.1. Виробнича практика спрямована на закріплення та поглиблення теоретичних знань, отриманих студентами в процесі вивчення певного циклу теоретичних дисциплін, практичних навичок зі спеціальності, а також збирання фактичного матеріалу для виконання курсових та дипломних робіт.

2.2 Виробнича практика складається з таких етапів:

1. Установча конференція.
2. Виробнича практика на базі кафедри соціології соціологічного факультету, зокрема обробка та аналіз масиву соціологічних даних, отриманих в межах проведення всеукраїнського дослідження «Старшокласник – 2021», підготовка аналітичної записки за результатами здійсненого аналізу ;
3. Вивчення досвіду проведення емпіричних соціологічних досліджень, у тому числі здійснених в умовах російської агресії проти України, провідними вітчизняними дослідницькими центрами;
4. Підсумкова конференція та звітування практикантів.

В умовах воєнного стану виробнича практика може проводитися виключно в онлайн-режимі на всіх етапах її проведення.

3. Вимоги до баз практик

Підприємства, установи та організації, які залучаються для проведення виробничої практики студентів, повинні відповідати таким вимогам:

- наявність структур, що відповідають спеціальностям, за якими здійснюється підготовка фахівців за напрямом соціологія;
- забезпечення кваліфікованого керівництва практикою студентів;
- надання студентам на час практики робочих місць;
- надання студентам права користування бібліотекою, лабораторіями, технічною та іншою документацією, необхідною для виконання робочої програми практики;
- надання студентам можливості консультацій з фахівцями на базі практики.

4. Організація проведення та керівництво виробничою практикою

Організація проведення та керівництво виробничою практикою здійснюється згідно з «Положенням про проведення практики студентів Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна», затвердженим рішенням Вченої ради Харківського національного університету імені В. Н. від 11 квітня 2022 року, протокол № 7.

4.1. Загальна організація виробничої практики та її навчально-методичне керівництво забезпечується кафедрою соціології.

Керівник практики студентів від кафедри призначається наказом проректора з науково-педагогічної роботи для безпосереднього керівництва практикою студентів.

Керівник практики студентів від кафедри:

- розробляє та погоджує із завідувачем кафедри тематику індивідуальних завдань на практику;
- до початку практики проводить зі студентами, яких направлено на практику, вступний інструктаж з охорони праці за Інструкціями з охорони праці № 55, 94 з оформленням Аркушу реєстрації;
- здійснює контроль за проведенням первинного інструктажу на робочому місці з оформленням Журналу реєстрації інструктажів, якщо практика проводиться в структурних підрозділах університету за Інструкціями, що діють у відповідному підрозділі, де проводиться практика;
- узгоджує із керівником практики від бази практики індивідуальні завдання на практику з урахуванням особливостей місця практики;
- видає студентам індивідуальні завдання на практику у строк, установлений «Положенням про проведення практики студентів Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна»;
- засвідчує відповідність баз практик критеріям її проведення (шляхом оформлення Протоколу);
- спільно з керівником практики від факультету розробляє проекти наказів про практику;
- бере участь у розподілі студентів за місцями практики;
- стежить за своєчасним прибуттям студентів до місць практики;
- здійснює контроль за виконанням програми практики та термінами її проведення;
- надає методичну допомогу студентам під час виконання ними індивідуальних завдань і написання підсумкового звіту про проходження виробничої практики;
- проводить обов'язкові консультації щодо обробки та використання зібраного матеріалу для звіту про практику;
- інформує студентів про порядок подання звітів про практику;
- у складі комісії приймає захист звітів студентів про практику, на підставі чого оцінює результати практики студентів;
- здає звіт про результати проходження студентами практики із зауваженнями і пропозиціями щодо поліпшення її проведення завідувачу кафедри, декану факультету, вченій раді факультету, завідувачу виробничої практики Центру розвитку кар'єри Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна (у термін, установлений наказом проректора з науково-педагогічної роботи).

4.2. Керівник практики від бази практики, який здійснює загальне керівництво практикою, несе особисту відповідальність за проведення практики.

До обов'язків керівника практики від бази практики входять:

- розподіл студентів за робочими місцями відповідно до графіку проходження практики;
- інструктаж з охорони праці, протипожежної безпеки на підприємстві та на робочому місці під час виконання конкретних видів робіт;
- ознайомлення студентів з організацією робіт на конкретному робочому місці;
- забезпечення виконання графіків проходження практики за структурними підрозділами підприємства;
- оцінка якості роботи, складання характеристик на студентів із відображенням у них виконання програми практики, якості професійних знань та умінь;
- забезпечення і контроль дотримання студентами Правил внутрішнього розпорядку бази практики;
- допомога в підборі матеріалу для курсових та дипломних робіт.

4.3. Студенти, проходячи практику, зобов'язані:

- до початку практики пройти інструктаж з охорони праці;
- до початку практики одержати від керівника практики студентів від кафедри направлення, методичні матеріали (методичні вказівки, програму, щоденник, індивідуальне завдання тощо) та консультації щодо оформлення всіх необхідних документів;
- своєчасно прибути на базу практики;
- у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені робочою програмою практики та вказівками її керівників;
- дотримуватися правил охорони праці, техніки безпеки, безпеки життєдіяльності, виробничої санітарії та внутрішнього розпорядку бази практики;
- нести відповідальність за виконану роботу;
- своєчасно виконати програму практики та подати звіт у повному обсязі керівнику практики студентів від кафедри.

5. Підведення підсумків виробничої практики, методи контролю та схема нарахування балів

Після завершення виробничої практики студенти звітують про виконання програми та індивідуального завдання.

Звіт про проходження практики – аналітична записка з висновками щодо результатів практики та побажаннями вдосконалення її організації та змісту.

Звіт має містити відомості про виконання студентом усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, висновки і пропозиції, список використаних джерел тощо.

Звіт надається в період першого тижня після закінчення практики для перевірки керівникові від навчального закладу. За підсумками проходження практики проводиться підсумкова конференція, на якій студенти у формі виступів та дискусії обмінюються своїми враженнями, отриманими знаннями,

пропозиціями та побажаннями. На підсумкову конференцію запрошуються керівники практики від установ (бази практики), інші викладачі кафедри.

Для підбиття підсумків практики студент повинен надати керівникові практики такі **звітні документи**:

Щоденник практики, де фіксується план роботи, результати виконаних завдань на кожен день практики;

Відзив (характеристика) керівника практики від установи, де безпосередньо проходила практика (має містити оцінку та зауваження);

Звіт про проходження практики – аналітична записка з висновками щодо результатів практики та побажаннями вдосконалення її організації та змісту.

Індивідуальне завдання – аналітична записка за результатами соціологічного дослідження «Старшокласник - 2021».

Оцінка за проходження виробничої практики виставляється на підставі звіту студента, його виступу на підсумковій конференції та характеристики, наданої керівником від бази практики.

Уся документація надається в період першого тижня після закінчення практики для перевірки керівникові від навчального закладу

Поточний контроль проходження виробничої практики:

- 1) виступи на зустрічах зі співробітниками провідних вітчизняних дослідницьких центрів, обговорення питань можливостей та обмежень проведення емпіричних соціологічних досліджень в умовах воєнного стану;
- 2) підготовка і виконання індивідуального завдання практики;
- 3) підготовка документації практики.

Підсумковий контроль проходження виробничої практики

- 1) виступ на підсумковій конференції

Сумарна оцінка за виробничу практику виставляється за такою схемою:

Поточний контроль та самостійна робота				Залік (виступ на підсумковій конференції)	Сума
Виступи на зустрічах з науковцями провідних дослідницьких центрів України	Підготовка і виконання індивідуального завдання практики	Підготовка звітної документації	Разом		
20	20	20	60	40	100

Критерії оцінювання виробничої практики

Оцінка «відмінно» (90 – 100 балів) виставляється студенту, який своєчасно виконав весь обсяг роботи, проявив самостійність, творчий підхід, високий рівень загальної та професійної культури.

Оцінка «добре» (70 – 89 балів) виставляється студенту, який повністю виконав програму практики, але не проявив ініціативу, потребу в професійному та творчому вдосконаленні, зростанні.

Оцінка «задовільно» (50 – 69 балів) виставляється студенту, який виконав програму практики, але не показав глибоких теоретичних знань та вмінь використовувати їх на практиці, припускав помилки в плануванні роботи.

Оцінка «незадовільно» (менше 50 балів) виставляється студенту, який не виконав програму практики, виявив слабкі теоретичні знання та практичні вміння.

Підсумкова оцінка за результатами проходження практики може знижуватися за порушення термінів здачі звіту, за необґрунтовані пропуски або відмови від виконання завдань практики, за неохайне оформлення звітної документації. Результати атестації з навчально-ознайомчої та виробничої практик заносяться в екзаменаційні відомості, проставляються в залікових книжках студентів.

До критеріїв оцінювання результатів виробничої практики слід віднести:

1. Виконання практикантом повного обсягу завдань.
2. Відвідування практики.
3. Якість і своєчасність підготовки документів практики.
4. Самостійність, творчий підхід і рівень професійних знань у виконанні індивідуального дослідницького завдання практики.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИКИ

Сума балів за всі види діяльності протягом практики	Оцінка для дворівневої шкали оцінювання
90–100	зараховано
70–89	
50–69	
1–49	не зараховано

6. Рекомендована література

Основна література

1. Закон України «Про доступ до публічної інформації».
2. Конверський А. Є. Основи методології та організації наукових досліджень : навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / А. Конверський та ін. За ред. А. Є. Конверського. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
3. Паніотто В., Харченко Н. Методи опитування : підручник. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2017. 342 с.
4. Українське студентство у пошуках ідентичності : монографія / за ред. В. Л. Арбеніної, Л. Г. Сокур'янської. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 520 с..
5. Giddens, Anthony. Sociology (5th ed.). Cambridge : Polity Press, 2006.
6. Mills C. Wright. The Sociological Imagination. 1959.

Допоміжна література

1. Бахрушин, В. Є. Методи аналізу даних. Запоріжжя: КПУ. 2011. URL: <http://kist.ntu.edu.ua/textPhD/metDataManing.pdf>
2. Василенко, О. А., & Сенча, І. А. Математично-статистичні методи аналізу в прикладних дослідженнях. Одеса: ОНАЗ ім. О. С. Попова. 2012. URL: http://www.dut.edu.ua/ru/uploads/1_377_27629033.pdf
3. Відкритий посібник з відкритих даних. 2018. Available at: <http://socialdata.org.ua/manual2/>
4. Горбачик А. П., Сальнікова С. А. Аналіз даних соціологічних досліджень засобами SPSS: навч. посіб. Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008.
5. Грицюк П.М., Остапчук О.П. Аналіз даних : навчальний посібник. Рівне : НУВГП, 2008. URI: <http://ep3.nuwm.edu.ua/id/eprint/14727>
6. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології : навчальний посібник / А. Г. Гуляєва та ін. Дніпро : НМетАУ, 2017. 230 с
7. Кислова О. М., Кузіна, І. І. Методи аналізу та комп'ютерної обробки соціологічної інформації. Харків : Вид-во ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. URL: <http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/handle/123456789/16069>
8. Марченко А. М. Аналіз фотографічних зображень у соціології: можливості та обмеження // *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства : Збірник наукових праць*. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2011. Випуск 17.
9. Математико-статистичні методи в соціології : навч. посіб. для студентів ВНЗ / Г. І. Білушак, І. В. Когут; Нац. ун-т «Львів. політехніка». Львів : Сорока Т. Б., 2016. 111 с.
10. Організація діяльності соціологічних служб : навч. посіб. для студентів ВНЗ / Л. В. Калашнікова ; Чорномор. держ. ун-т ім. Петра Могили. Миколаїв : ЧДУ ім. П. Могили, 2016. 191 с. : табл. Бібліогр.: С. 143-150.
11. Основи соціології : підручник / Є. Б. Тихомирова. Рівне : Перспектива, 2007. 333 с.
12. Паніна Н. В. Технологія соціологічного дослідження: курс лекцій / 2-е видання, доповнене. Київ. 2007.
13. Паніотто В. І., Максименко В. С., Харченко Н. М. Статистичний аналіз соціологічних даних. Київ : Вид. дім «КМ Академія», 2004.
14. Панченко Л. Ф. Грамотність у галузі даних: визначення, підходи, напрями формування. Вісник НТУУ" КПІ" Політологія. Соціологія. Право. 2019. № 3 (43). С. 118-126.
15. Паянок Т. М., Задорожня Т. М. Статистичний аналіз даних: навчальний посібник. Ірпінь : Університет державної фіскальної служби України. 2020. URL: <http://ir.nusta.edu.ua/handle/123456789/4900>
16. Попова І. М. Соціологія. Пропедевтичний курс : Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Тандем, 1996. 271 с.
17. Сальнікова С. А. Вибірка у соціологічному дослідженні : підручник. Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 252 с.
18. Саріогло В. Г. Великі дані як джерело інформації та інструментарій для офіційної статистики: потенціал, проблеми, перспективи. *Статистика України*. 2016. № 4. С.12-19.
19. Світвуд А. Маркетингова аналітика. Як підкріпити інтуїцію даними. Наш формат, 2019. 152 с.
20. Смарт Р. Agile-маркетинг. Київ : Клуб Сімейного Дозвілля, 2019. 275 с.
21. Сокурянська Л. Г. Вступ до соціології : навч. посіб. Харків : ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2011. 156 с.
22. Соціологія : підручник / М. П. Козирєв ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2016. 655 с..
23. Фетісов В. С. Пакет статистичного аналізу даних STATISTICA : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2018. URL: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/32/1/%D0%9F%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%>

B7%D1%83%20%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%85%20STATISTICA.pdf

24. Шевченко Л. С. Стратегічний бізнес-консалтинг : навч. посіб. Харків : Право, 2019. 302 с.

25. Якісні дослідження в соціологічних практиках : навч. посіб. / за ред. Н. Костенко, Л. Скокової. Київ : Інститут соціології НАНУ, 2009. 400 с.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Кодекс законів про працю України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
2. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 07 червня 1999 року № 992 «Про затвердження Порядку надання робочих місць для проходження учнями, слухачами професійно-технічних навчальних закладів виробничого навчання та виробничої практики». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992-99-%D0%BF#Text>
4. Наказ Міністерства освіти України від 08 квітня 1993 року № 93 «Про затвердження Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93#Text>
5. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України. Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 08.04.93 № 93 / Офіційний сайт Верховної Ради України. Законодавство. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93>
6. Офіційний сайт Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. URL: <https://karazin.ua/>
7. Офіційний сайт соціологічного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. URL: <http://socio.karazin.ua/>
8. Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна, затвердженого рішенням Вченої ради університету від 28.12.2020 р., протокол № 19, та введеним в дію наказом № 0202-1/104 від 15.03.2021 року.
9. Положення про проведення практики студентів Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Харків, 2022.
10. Положення про систему запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових та навчальних працях працівників і здобувачів вищої освіти Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. URL: http://www.univer.kharkov.ua/docs/antiplagiat_nakaz_polozhennya.pdf
11. Про особливості організації освітнього процесу в умовах воєнного стану. URL: https://karazin.ua/storage/documents/564_OsQl1Fh9nh8sZQW86mYz8PUqx.pdf
12. <http://www.i-soc.kiev.ua> – сайт Інституту соціології НАН України
13. <http://www.idss.org.ua> – сайт Інституту демографії і соціальних досліджень НАН України
14. Сайт Української асоціації маркетингу URL: <http://www.uam.in.ua>